

ตักบาตรดอกไม้... วัดบวรนิเวศวิหาร

“สุนิศา”

“.....ในที่บางแห่ง การถวายดอกไม้บูชาพระจะทำกันเป็นพิธีใหญ่ และสืบทอดปฏิบัติติดต่อกันมา จนกลายเป็นประเพณีประจำถิ่น ที่เรียกขานกันว่า ‘ประเพณีตักบาตรดอกไม้’ ที่นิยมจัดกันในวันเข้าพรรษา...และประเพณีตักบาตรดอกไม้เช่นนี้ ในกรุงเทพฯ มีเพียงแห่งเดียวที่วัดบวรนิเวศวิหาร.....”

การบูชาพระรัตนตรัยด้วยดอกไม้รูปเทียนเรียกว่า อามิสบูชา สรรพทานการนี้ย่อมมีผลานิสงส์ไม่น้อยไปกว่าวิธีปฏิบัติบูชา นี่นับเป็นคติความเชื่อทางพุทธศาสนาที่ชาวไทยปฏิบัติสืบทอดกันมาเนิ่นนาน

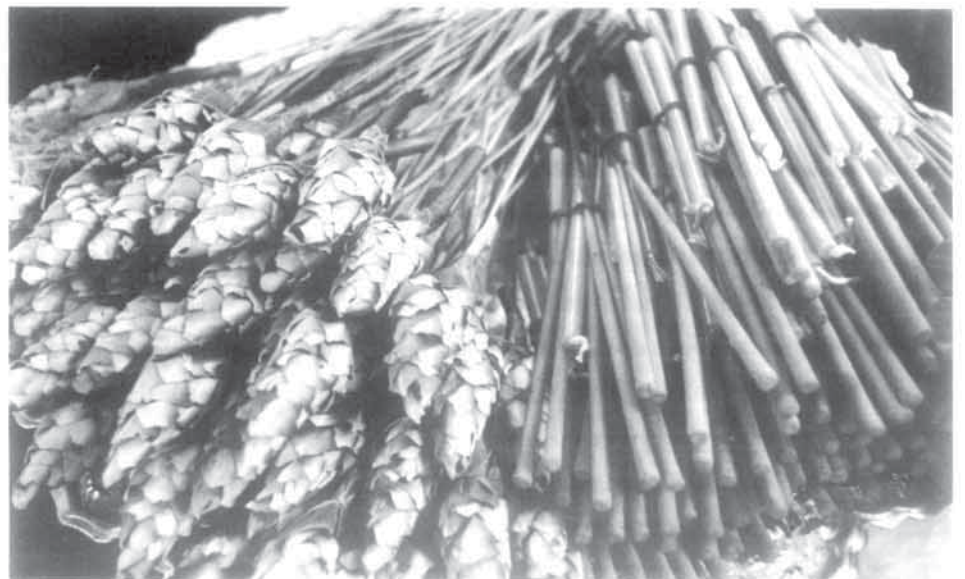
อามิสบูชาที่พุทธศาสนิกชนไทยปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นประจำ มีตั้งแต่การนำดอกไม้รูปเทียนถวายพระสงฆ์ พร้อมกันกับการตักบาตรในตอนเช้า การตั้งโต๊ะหมู่บูชาถวายที่บ้าน รวมถึงการกระทำที่ออกจะเป็นพิเศษเช่นในวันพระ จนกระทั่งวันสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา

แต่ในที่บางแห่ง การถวายดอกไม้บูชาพระจะทำกันเป็นพิธีใหญ่ และสืบทอดปฏิบัติติดต่อกันมาจนกลายเป็นประเพณีประจำถิ่นที่เรียกขานกันว่า “ประเพณีตักบาตรดอกไม้” ที่นิยมจัดกันในวันเข้าพรรษา อันเป็นสาระที่ชาวพุทธจะมาร่วมสร้างกุศลกันมากกว่าปกติ และประเพณีตักบาตรดอกไม้เช่นนี้ ในกรุงเทพฯ มีเพียงแห่งเดียวที่วัดบวรนิเวศวิหาร

วัดบวรนิเวศวิหารแห่งนี้ เป็นวัดเก่าที่สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๓-๒๓๗๕ โดยสมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาศกทิพผลเสพย์ ครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ อยู่ใกล้กับวัดรังษีสุทธาวาสที่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนอิศราณรัถย์ทรงสร้างเรียกกันทั่วไปว่าวัดใหม่ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนสมณศักดิ์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งขณะนั้นยังทรงเป็นสมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าฟ้ามงกุฎไคร์นวม และจำพรรษาอยู่ที่วัดราชธรรมาวาส ขึ้นเสมอเจ้าคณะรอง และเชิญเสด็จมาครองวัดนี้ใน พ.ศ. ๒๓๗๕ สันนิษฐานว่า หลังจากเจ้าฟ้ามงกุฎมาครองที่วัดนี้แล้ว

ได้พระราชทานนามวัดนี้ว่า “วัดบวรนิเวศวิหาร” ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า วัดรังษีสุทธาวาสซึ่งอยู่ติดกับวัดบวรนิเวศนั้นทรุดโทรมลงมาก จึงโปรดเกล้าฯ ให้ยุบรวมเข้าเป็นวัดเดียวกับวัดบวรนิเวศ เรียกว่า “คณะรังษี” และหลังจากถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้อัญเชิญพระบรมราช-

สร้างการมาบรรจุไว้ ณ ไต้บัลลังก์พระพุทธชินสีห์ในพระอุโบสถเมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ วิหารพระศาสดาในวัดแห่งนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๐๕ โดยพระวิหารมีขนาด ๕ ห้อง มีเฉลียงรอบ ภายในแบ่งเป็นสองตอน คือทางทิศตะวันออก ๓ ห้อง ประดิษฐานพระศาสดา ทิศตะวันตกมี ๒ ห้อง ประดิษฐานพระพุทธไสยาสน์ การก่อสร้างค้างมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ จึง

โปรดเกล้าฯ ให้สร้างต่อจนสมบูรณ์ โดยปิดทองพระศาสนา พระพุทธไสยาสน์ เขียนภาพที่บานประตูหน้าต่าง ผนังเป็นภาพแสดงการปฏิบัติ รุกขกวัตร ๓ ชั้น คือ อย่างธรรมดา อย่างกลาง และอย่างเคร่ง

ยามบ่ายของวันแรม ๑ ค่ำเดือน ๘ แม้ตะวันจะร้อนแรง แต่ถึงกำหนดแน่นอนของต้นไทรกับชายคาของหมู่กุฏิที่เรียงรายอยู่ริมทางเดินคอนกรีตเล็ก ๆ ของวัดบวรนิเวศวิหารก็ร่มรื่น ด้านหนึ่งของถนนเล็ก ๆ สายนี้เลาะเลียบไปกับแนวคลองที่มีพื้นน้ำสีเขียวทอตัวสงบนิ่ง ที่น่าน ๆ ครั้งผิวน้ำจะแตกพริ้วสั่นไหวจากการเคลื่อนไหวของบรรดาเต่าจำนวนมาก

มากที่อาศัยอยู่ในคลองเล็กแห่งนี้

ด้านตะวันตกของแนวคลอง ทอดตัวตรงดิ่งเสมือนเป็นเส้นแบ่งเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาสออกจากกัน โดยมีสะพานเล็ก ๆ ทอดเชื่อมอยู่เป็นช่วง ๆ ไป

ในวันธรรมดาจะมีผู้คนแวะเวียนกันมาซื้อผักหญ้าไปขายให้กับเต่าในคลองแห่งนี้ ทว่าวันนี้ ออกจะแตกต่างกว่าวันอื่น ด้วยคึกคักกำลังจะมาถึง คือวาระที่บรรดาพระภิกษุสงฆ์ในวัดจะได้ทำพิธีปวารณาจำนำพรรษา

บ่ายวันนี้เองที่ผู้คนจำนวนมากทยอยกันมุ่งมาที่วัด มาจับจองที่นั่งริมถนนคอนกรีตเล็ก ๆ สายนี้ ถนนที่ร่มรื่นอยู่ใต้ร่มไม้และ

ชายคากุฏิ เขามาพร้อมกับดอกไม้ในอ้อมแขน เพื่อถวายพระเป็นพุทธบูชาในคอนเขียนย่าของก้าน

บางคนมาตั้งแต่เช้าเพื่อร่วมตักบาตรนวกะพระใหม่ที่เป็นญาติ บางรายมาเมื่อสายพร้อมกับเสื้อผืนเล็กเพื่อเตรียมวางปูลงตรงริมทาง ก่อนจะขยับตนเองเข้าไปในเขตกำแพงแก้วริมพระอุโบสถ เพื่อรอรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่เสด็จฯ มาถวายเทียนพรรษาและพุ่มดอกไม้ด้วยพระองค์เองทุกปี

ยังไม่ทันจะบ่ายแก่่ ตลอดริมถนนก็ถูกจับจองที่ทางกันเต็ม ทั้งด้วยเสื้อของทางวัดที่นำมาปูเพื่อให้ญาติโยมที่ไม่ได้จัดเตรียมมาให้ได้รับความสะดวก และบางรายก็ใช้นั่งสอพิมพ์ที่หามาวางรองไว้

เพียงแค่วันทำมุมนลับกับหลังคาพระอุโบสถ ความร่มเย็นก็ดูจะแผ่ซ่านไปทั่วบริเวณ แต่ถนนตลอดทั้งสายกลับมีสีส้มของพรรณไม้หลากชนิดประดับเต็มอยู่สองข้างทาง

ดอกไม้ที่นำมาถวายพระ...

บางคนเผลอหลงผ่านเข้ามาเพียงเพื่อจะหลบร้อน เมื่อมาเห็นผู้คนจัดเตรียมดอกไม้ถวายพระก็เกิดศรัทธา จึงหาซื้อดอกไม้ในกระถงที่มีพ่อค้าแม่ขายนำมาวางจำหน่าย ตระเตรียมใส่บาตรบ้างก็เข้ามาชื่นชมกับความงดงามของสถาปัตยกรรมที่ช่างโบราณได้สร้างสรรค์อุทิศถวายในพุทธศาสนา

ยิ่งใกล้จะถึงเวลาเสด็จพระราชดำเนิน ผู้คนในเขตกำแพงแก้วก็หนาแน่น ส่วนริมถนนด้านนอกนั้นแล้ว กลุ่มคนที่มาจับจองที่ทางเพื่อเตรียมตัวใส่บาตรดอกไม้ก็มากมายไม่แพ้กัน แม้ว่าหนุ่มสาวจะมีจำนวนมากกว่าผู้เฒ่าผู้แก่ เด็กเล็กหลายคนติดตามผู้เป็นปู่ย่าตายายมาร่วมทำบุญครั้งนี้เป็นการพะงาบและสืบทอดประเพณีจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

ดอกบัวกำใหญ่ในตะกร้าหวาย ถูกเจ้าของค่อยบรรจงพับกลีบเป็นช่อชั้นวางเรียงเป็นระเบียบอยู่บนถาดอลูมิเนียม กับหนุ่มสาวที่มาในงาน มักจะใช้ดอกกุหลาบที่ตนเองค่อยบรรจงลิดกิ่งหนามออกจากก้านดอก แม้ว่าบางครั้งจะพลาดเกี่ยวเข้าเนื้อนมจนเลือดซิบแต่ดูเหมือนจะไม่ทำให้ความตั้งใจและศรัทธาลดน้อยถอยห่างแต่อย่างใด

ดอกไม้หลายพรรณอดชีวิตยืนอยู่ตรงหน้าเจ้าของ ดูเหมือนอานิสงส์แห่งผลบุญจะเริ่มต้นก่อดำกันตั้งแต่การจัดเตรียมดอกไม้ ซึ่งยังมีได้ทันถวายพระเสี้ยวด้วยซ้ำ

ผู้มาเป็นครั้งแรกถามไถ่ถึงพิธีการกับคนเก่า คนเฒ่าบอกเล่าเรื่องราวแห่งผานิสงส์กับหลาน ๆ ฟังว่า...

...แต่ครั้งพุทธกาล เมื่อครั้งพระเจ้าพิมพิสารครองเมืองราชคฤห์ ทุกวัน พระองค์จะทรงรับดอกมะลิสดจากนายมาลาการเป็นประจำ วันละแปดกำพร้อมกับพระราชทานบำเหน็จรางวัลให้กับนายมาลาการทุกวันเช่นกัน

จนถึงวันหนึ่ง วันที่นายมาลาการกำลังเก็บดอกมะลิในสวนเป็นปกติ ก็ได้เห็นพระพุทธรูปพร้อมพระภิกษุสงฆ์กำลังเสด็จออกบิณฑบาตผ่านมา นายมาลาการมองเห็นฉัพพรรณรังสีฉายแสงอยู่รอบพระวรกายแห่งพระพุทธรูป บังเกิดความเลื่อมใสศรัทธา จึงนำดอกมะลิที่เก็บไว้สำหรับถวายพระเจ้าพิมพิสาร นำมาถวายพระพุทธรูปแทน โดยมีได้หันต่อโทษทัณฑ์ที่จะได้รับหากไม่มีดอกมะลินำไปถวายพระเจ้าพิมพิสาร

นายมาลาการตั้งจิตอธิษฐานแล้วตรงเข้าไปนำดอกมะลิหว่านไปถวายยังพระพุทธรูปก็เกิดอภินิหารดอกมะลิลอยรวมกันเป็นกลดกั้นแดดถวายแต่พระพุทธรูป

ข่าวการเสด็จมาถึงกรุงราชคฤห์ของพระพุทธรูป ทราบถึงพระเจ้าพิมพิสาร รวมไปถึงเรื่องที่นายมาลาการได้เข้าถวายดอกมะลิบูชาซึ่งเก็บไว้ถวายพระองค์ แต่กลับนำไปถวายพระพุทธรูปแทน อันเป็นรายงานจากปากคำของภรรยาของนายมาลาการเอง ซึ่งนางขอหย่าขาดจาก

นายมาลาการด้วยเกรงโทษที่จะเกิดกับสามีไม้อันที่ละเลยการนำดอกมะลิสำหรับถวายพระเจ้าพิมพิสารไปถวายพระพุทธรูป

แทนที่จะลงโทษนายมาลาการ พระเจ้าพิมพิสารกลับเสด็จไปเฝ้าพระพุทธรูปด้วยความเลื่อมใสศรัทธา ครั้นเสด็จกลับถึงพระราชวังได้ตรัสสั่งให้นายมาลาการมาเข้าเฝ้า นายมาลาการได้กราบทูลไปตามความสัตย์จริง พระเจ้าพิมพิสารจึงพระราชทานบำเหน็จรางวัลให้กับนายมาลาการเป็นจำนวนมาก

นี่นับเป็นอานิสงส์ของการถวายดอกไม้แด่พระพุทธรูปแทนการตักบาตรโดยแท้จริง...

ดอกไม้หลากหลายพรรณแข่งสีอยู่ริมทางเดินเล็ก ๆ สายนั้น...

ในความหลากหลายแห่งพรรณไม้ ไม่ว่าจะเป็ดอกบัวที่สงบนิ่งอยู่ในถาดอะลูมิเนียม ดอกกุหลาบในตะกร้าหวาย ดอกกล้วยไม้ หรือแม้กระทั่งดอกไม้ที่ถูกจัดแต่งในกระถางใบตอง จนถึงประดิษฐ์เป็นตัวกระแตอย่างฝีมือ

โบราณ ในความต่างเหล่านี้ มีสิ่งหนึ่งที่เหมือนกันก็คือ สรีรธาตุที่ทำให้ผลจากการดักบาตรดอกไม้ในวันนี้เสมอหน้ากันหมด

สิ่งนี้เห็นได้ชัดจากสีหน้าและแววตาของผู้คนที่นั่งอยู่เบื้องหลังกองดอกไม้ นั่นเอง

หลังพระราชพิธี ผู้คนจำนวนมากที่เฝ้ารอรับเสด็จก็เอ่อท้นออกมาจากบริเวณพระอุโบสถ มาอัดแน่นเนืองนองอยู่หว่างทางเดินเล็ก ๆ สายนี้ แม้จะแออัดยัดเยียด แต่ทุกคนก็มีความตั้งใจเหมือนกัน นั่นคือหวังที่จะได้ร่วมในการดักบาตรดอกไม้

ทันทีที่ตะวันลับฟ้า เหลือเพียงแสงทองที่ฉายฉายอยู่กับกลุ่มเมฆ แดงพระภิกษุสงฆ์ นำโดยสมเด็จพระญาณสังวร ท่านเจ้าอาวาส ค่อยเดินผ่านมาระหว่างฝูงชนและดอกไม้ ในความทึบเทาของยามค่ำ ความอรัมภเหลืองของจิวรดุโคเด้นออกมาจนเห็นได้ชัด เปรียบเหมือนละอองไอแห่งความอบอุ่นที่แผ่เข้ามาไปจับในหัวใจของผู้คนที่กำลังใส่บาตรดอกไม้

กันทั่วหน้า

แถวของพระภิกษุสงฆ์ค่อยเคลื่อนผ่าน มาอย่างเนิบช้า สงบ และสำรวม ยามที่คล่องอยู่กับแขนอัดแน่นด้วยดอกไม้จนหลวมล้น ในระหว่างความสับสนของผู้คนที่เบียดกันเข้า ถวายดอกไม้ ที่บ้างเพียงจับขึ้นเหนือหน้าผาก

ทั้งถาด บ้างบรรจบอธิษฐานที่ละดอกทีละกำ บ้างมุ่งเน้นเอาจำนวนด้วยมีดอกไม้มาก กลัวจะใส่ได้ไม่ครบ ความสับสนเหล่านี้ ดูจะขบขัน อากาการสงบสำรวมที่เดินแถวผ่านไปให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้น ดวงตาที่หลบต่ำ ก้าวย่างที่มั่นคง เปรียบเสมือนสำเภาแห่งพุทธศาสนาที่แล่นฝ่า

ทะเลทุกซอกอย่างแน่นแฟ้นนั้น

สามเศียรรูปสุดท้ายเดินลับหายไปหลังแนวประตูเขตพุทธาวาส ดอกไม้จำนวนมากมายที่ผู้คนถวายนั้น พระท่านได้แบ่งนำไปถวาย 'ไหว้พระพุทธรูปองค์ประธานในพระอุโบสถอันมีพระสุวรรณเขต หรือที่เรียกว่าหลวงพ่อเพชรอันเป็นองค์ใหญ่ที่สุด ที่สมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาศักดิพลเสขย์ อัญเชิญมาจากวัด

ตะพาน เมืองเพชรบุรี กับพระพุทธรูปชินสีห์ที่อัญเชิญมาจากวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พิษณุโลก เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๕ รวมทั้งพระพุทธรูปสำคัญ ๆ ทุกองค์ในวัด ที่ประดิษฐานยังวิหารพระศาสดา เช่น พระพุทธรูปไสยาสน์ที่รำลึกกันว่า เป็นพระนอนที่สวยงามที่สุด พระศาสดา พระพุทธรูปปางมารวิชัย สมัยสุโขทัย ที่ในวิหารพระศาสดานั้นเอง

วิหารพระศาสดา วิหารเก๋ง เหล่านี้จะเปิดให้ประชาชนมีโอกาสเข้าไปไหว้พระก็เฉพาะในช่วงนี้ ช่วงที่มีการตักบาตรดอกไม้ ช่วงเวลาที่พระภิกษุสงฆ์นำดอกไม้ที่ได้รับจากชาวบ้าน

ได้ตักบาตรดอกไม้ก็ปลื้มพองแรง ได้ไหว้พระสำคัญเช่นนี้อีก ดูจะเป็นความอึดอัดที่ไม่รู้สิ้นกันเสียเหลือเกิน

ค่าแล้ว พระวิหารได้รับการทำความสะอาดอีกครั้งก่อนจะถูกปิดลง เพื่อรอเปิดในพรพรหมหน้าที่จะมาถึง พระภิกษุสงฆ์ทยอยกันเข้าไปยังพระอุโบสถ เพื่อร่วมปวารณาจำนำพรพรหม เสียงสวดพระพุทธรูปมนต์ดังแว่วออกมาผะแผ่ว แสงไฟในพระอุโบสถสาดจับอยู่ที่วงพระพักตร์อาบอ้อมของพระพุทธรูป งดงามเสียยิ่งนัก

บนลานหินรอบพระอุโบสถ เด็กวัดช่วยกันกวาดเศษดอกไม้มารวมกองเอาไว้ก่อนจะตักไปทิ้ง แสงจันทร์คืนแรมสาดจับลอนหลังคาพระอุโบสถเป็นเลื่อมมัน มองเห็นได้ชัดจากถนนใหญ่

ท่ามกลางเสียงอ้ออึงของขวยยานบนถนนใหญ่เบื้องนอก ในความลับสนนี้ เสียงสวดมนต์ของพระภิกษุในพระอุโบสถของวัดบวรนิเวศวิหารยังคงดังแทรกผ่านให้ได้ยินผะแผ่ว... ■

ภาพงานวันตักบาตรดอกไม้ วัดบวรนิเวศวิหาร

